

Ксенија Кончаревић¹

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

https://doi.org/10.18485/mks_knsjkk.2017.ch11

удк:

371.3::811.161.1'367

371.3::811.163.41'367

ТЕОЛИНГВИСТИЧКИ ПРИСТУП НАСТАВИ СЛОВЕНСКИХ ЈЕЗИКА (НА МАТЕРИЈАЛУ ЛЕКСИКЕ И ФРАЗЕОЛОГИЈЕ РУСКОГ И СРПСКОГ ЈЕЗИКА)²

У раду се на материјалу лексичких и фразеолошких теонема руског и српског језика спроводи демонстрирање методолошких поступака њихове наставне презентације са становишта теолингвистике, са наглашеном интердисциплинарношћу у приступу (ослонцем на теолошка и религиолошка знања).

Кључне речи: теолингвистика, методика наставе руског језика као страног, методика наставе српског језика као страног, теонема, сакрална лексика, фразеологија са религијском компонентом значења.

0.1. Једна од новијих истраживачких парадигми у славистици јесте теолингвистички приступ. Предмет теолингвистичких истраживања, најјезгровитије речено, представља језик сакралног и сакрално у језику, односно „пројаве религије које су нашле свој израз и одраз у језику, али и језик као форма религије, као начин манифестовања, конзервације и трансмисије религијских садржаја”. Објекти истраживања теолингвистике јесу: сакрални језик (и сакрални језици), појаве у развоју лингвистике условљене конфесионалним факторима, теорије о пореклу језика (пре свега теорија о божанској суштини и пореклу језика), питања функционисања језика у домену религијског, као и све појаве које су везане за сакралну сферу, а које су нашле свој одраз и израз у језику. Циљ теолингвистике јесте изучавање свега што је

¹ kkoncar@mts.rs

² Рад је израђен у оквиру пројекта „Српска теологија у XXI веку: фундаменталне претпоставке теолошких дисциплина у европском контексту – историјска и савремена перспектива“, који финансијски подржава Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (евиденциони број пројекта ОИ 179078).

везано за сакралну сферу, а што је нашло одраза у језику и што је фиксирано самим језичким средствима, као и примена резултата добијених фундаменталним истраживањима (детаљније в.: Кончаревић 2016: 11-138).

0.2. Теолингвистички приступ језичком материјалу у настави словенских језика као страних надовезује се на већ опште-прихваћени лингвокултуролошки оквир наставе и учења *језика њосредсџвом кулџуре и кулџуре њосредсџвом језика*. Теолингвистика се дидактички транспонује тако да пружи систем чињеница и генерализација посредством којих ће они који уче страни језик боље разумети структуру и функционисање језичких јединица у контексту културе сакралног. Иако су теолингвистички маркиране јединице – теонеме – присутне на свим или готово свим језичким нивоима, у лингводидактичком погледу највеће изазове пружају јединице лексике и фразеологије, а то је комплекс који у усвајању страног језика на највишем нормативном нивоу подразумева највише захтеве (на филолошким студијама, по методичким препорукама, потребно је усвојити лексички фонд од 25 до 35 јединица, од чега активно 4-5000 лексема и око 1200 фразеологизама – исп. Слесарева 1984: 59; Васильева 1984: 72-77). У даљем излагању илустроваћемо примену теолингвистичког приступа на усвајање руске лексике у српској и српске у руској средини.

1.1. Теолингвистички коментар неопходан је, најпре, при усвајању лексема из домена религије и духовности којима је својствено неједнако језичко означавање појава стварности, односно које се у два језика одликују неједнаким опсегом значења, као у примерима:

говеть – припремати се за Причешће [*њосџом, реговним одлажењем на боџслужења, домаћом молиџвом, исџовешџу*]; **христосоваться <похристосоваться>** (*с кем*) – честитати Васкрс [*џтрадиционалним њоздравом «Хрисџиос воскресел!»*]; **Святки** – период од Божића до Крстовдана [*7-18. јануара њо новом календару*], или **једноничити** – вкушати пиџу раз в день; **тримирје** – полное воздержание от пиџи и питиџа в понедельник и вторник первой седмиџы Великого поста; **читуџа** – газетное џъявление о џеџ-либо смерти; **задужбина** – задужбина

(имушество, пожертвованно или завешанно на благотворительные или культурно-просветительные цели, а также учреждения и сооружения, созданные на завешанные средства); **хаџи, хаџија** – [код хришћана] хаджи (на Балканах: почётный титул христианина, совершившего паломничество в Иерусалим, ходившего на поклонение Гробу Господню), итд.

1.2. Дужна пажња поклања се експликацији лингокултуролошке компоненте значења код нееквивалентних лексема:

воскресная школа – недељна школа [форма њарохијске кайишезе у Руској њавославној цркви]; **голбец, голубец** – крст на гробу са ливеном или дрвеном надстрешницом; **двадцатка** – црквеноопштински одбор [у Руској њавославној цркви] разі.; **девятины** – помен у девети дан по упокојењу; **киот** – застакљени ормарић за иконе [у руским храмовима]; **богомольчки: богомольчки покрет** – богомольческое движение (народное движение ревнителѐй благочестия в Сербии между двумя мировыми войнами, возглавленное св. Николаем Сербским); **василица** – празничный хлеб, который готовится ко дню памяти святого Василия Великого (1/14 января); **Материце** – второе воскресенье перед Рождеством, Неделя святых Праотец (праздник, посвященный в Сербской Православной Церкви матерям; в этот день матери дарят подарки детям); **светосавље** – особое почитание духовного наследия святого Саввы Сербского и всех последовавших за ним сербских святых.

1.3. Експликација диференцијалних компоненти значења врши се код лексема које означавају реалије присутне у страниј и у култури земље студента. У ситуацији српско-руског билингвизма такви би примери били:

кутџа – кољиво [сѝравља се од њиринча, а не од жиџа, као у Срба] // **сочельницкая кутџа** – варица [кулџино јело за Бадњи дан]; **семинарија** – богословија [у Русији: њеџоџоџиџи факулџиџи сѝруковних сѝудуџија, а не средња боџословска школа, као у образовном сисџему СПЦ]; **управляющий делами Патриархии** – секретар Синода, управник послова Патријаршије [у РПЦ – у архијерејском чину, док је у СПЦ на њој дужности лице у јерејском чину], итд.

2.0. На фразеолошком нивоу такође је присутан доста широк инвентар теонема³: у питању су или фразеологизми у којима је денотат носилац теолингвистички релевантне информације (типа: рус. *со своей колокольни, мука мученическая, злачное место, вкушать от пищи святого Антония*, срп. као *Божић и Бадњи дан, украо би и Боџородичин њокров, свейком и њеџком*), или оне јединице фразеолошког фонда (фразеологизми са унутарњом формом) у чијој се основи налази извесна прототипска ситуација из сфере сакрума (рус. *начать за здравие, а кончить за упокой, предать анафеме, хоть святых выноси*, срп. *бежати као ђаво од крсиа, зайалиџи коме свеџу, њрисијаџи као њасуљ на Божић*).

2.1. Фразеолошком теонемом у ужем смислу назваћемо јединице фразеологије које садрже конкретну, типичну, релевантну религијску компоненту везану за неки појам из сакралне сфере, односно лексема која именује конкретан религијски појам. Таква лексема (најчешће именица) може означавати различите религијске појмове (овде спадају по категоријалној припадности компоненте и придеви или прилози изведени од именица) или религијско-обредне радње (најчешће глаголи), на пример (илустрације дајемо из српског језика):

- духовно биће: *Боџ* (отићи Богу на истину), *ђаво* (ђаво и по кошта /стаје, ружан као ђаво), *враџ* (врагу свеџу палити), *соџона* (бити у савезу са сотоном), *анђео* (добар / леп као анђео), *Боџџи* (иза божијих леђа), *ђавољи* (ђавољи нокат), *враџџи* (враџја посла), или духовно посвећена особа: *свейџац* (чудан светац, осушио се као лесандријски светац), *Маџка Божија* (искрен као Маџка Божија);

³ Фразеолошке јединице с компонентама религијског садржаја (фразеолошке сраслице, јединства и спојеве, без фразеолошких израза), како је на основу лексикографских извора (Речник српскохрватског књижевног и народног језика РСАНУ (том 1–18), Речник српскохрватског књижевног језика РМС (том 1–6), *Фразеолошки рјечник хрватскоџа или срџскоџа језика* Јосипа Матешића и *Срџске народне њословице* Вука Караџића) утврдила Н. Вуловић, у српском језику веома су бројне (има их преко 600) (инвентар по азбучном редоследу в. у: Вуловић 2015: 319–331, што служи као репрезентативна полазна основа за монолингвална и конфронтациона истраживања у овом домену. Бројност и типолошку разуђеност овог сегмента фразеолошког фонда показују и други словенски језици.

- библијске личности: *Адам*, *Ева* (од Еве и Адама), *Јуда* (Јудин пољубац), *Меџузале* (стар као Метузалем), *Бојородица* (украо би и Богородичин покров), *Соломон* (мудар / паметан као Соломон), *Св. Јован* (везати Богом и светим Јованом), *Св. Ана*, *Св. ап. Тома* (неверни Тома), *адамски* (адамско колено, адамско племе), *ајосџолски* (ићи апостолски), *меџузале* (метузалеми стар), *Агамов* (Адамов век), *Аврамов* (отићи / преселити се, бити примљен у Аврамово крило) и др., као и догађаји и личности из библијске историје: *Понџије Пилаџ* (прати руке као Пилат);

- празници из хришћанске и народне традиције (и псеудо-празници): *Божии* (као Божић и Бадњи дан), *Бадњи дан* (није сваки дан Бадњи дан), *Врбица* (удесити се као за Врбицу), *Ђурђевдан* (о Ђурђеву дне, дан по дан па ће доћи и Ђурђевдан), *свети Живко* (на светог Живка), *свешац* (к) (као општи назив за празник – светком и петком);

- појмови везани за религијску и црквену праксу: *амин* (стићи на амин), *крсџиџи* (крстити (некога) батином/штапом), *кршџен* (*биџи кршџен*), *душа* (мирише као душа), *Вјерују* (упасти као Пилат у Вјерују), *Оченаш* (као амин у Оченашу), *крсно име* (не зна му се крснога имена), *Јеванђеље* (пето Јеванђеље), *исџовесџи* (казати све као попу на исповести), *лиџаниџа*, *каџавасиџа*, *џроџо-вед* (очитати (некоме) литанију/катавасију/проповед/Оченаш), *молиџва* (од луда попа луда и молитва), *џарасџос* (танак/танушан као свећа о сиротињском парастосу), *кршџен* (бити крштен), *црквени* (го/сиромашан/сиромах као црквени миш) и др.;

- предмети (реалије) ортопраксије: *крсџи* (липов крст), *икона* (леп као икона), *џамјан* (милује (некога, нешто) као враг тамјан), *свећа* (испалити све свеће), *Библиџа*, *олџар* (лизати олтаре/лизање олтара), *кољиво* (мирисати на тамјан/пана(х)ију/кољиво), *масло* (свештати (некоме) дрвена масла), *манџиџа* (раса не чини калуђера, ни мантиџа владику), *џана(х)иџа* (изјести/појести (некоме) кољиво /пана(х)ију), *кандило* (палити (некоме) кандило) и др.;

- сакрална места (локуси): *рај* (лепо/слатко као рај / као у рају), *џакао* (мучити се као џаво у паклу), *небо* (девето/седмо небо), *црква* (срећан као пас у (хришћанској) цркви);

- појмови чија је конотација искључиво везана за Библију, који улазе у састав библизама: *Содом(а)* и *Гомор(а)* (содом(а) и гомор(а), содомски и гоморски), *мана* (мана с неба).

Наведене компоненте јесу заправо маркиране лексеме, термини или симболи библијског, или религијско-митолошког порекла: *анђео*, *крсџи*, *џакао*, *џамјан*, *Пилаџ* итд., али не и лексеме које су добиле конотативне вредности под библијским утицајем: *џасџир*, *риба*, *вино*, *хлеб*, *љубав*, *џравда* и сл., које могу бити симболички маркиране са становишта хришћанске етике или погледа на свет, али то је асоцијативно значење у односу на њихова основна денотативна значења, које се такође експлицира теолингвистичким коментаром.

2.2. У ширем смислу, у фразеолошке теонеме спада велики број јединица библијског порекла (*блудни син*, *обесџиџи* (*воденични*) *камен о враџи*, *забрањено воће*, као *џеска у мору* (рус. как *џеску в море*), *звезда водџља*, *враџиџи мач у корице*, *баџаџи бисере џред свиње*, *обећана земља*, *сџар као Меџузале*, *биџи Пеџар* и *Павле* и др.) или инспирисаних неком прототипском ситуацијом везаном за верске обичаје, стереотипима, реалним или имагинарним догађајима који су постали саставни део колективног сећања (такви су, примера ради, поредбени фразеологизми *молиџи* (*некоџа*) *као боџа*, *дериџи се као враџи*, *врџољџи се као џаво на џомби*, *уздише као Циџанче за даџом*, *џосвеџи се као Гојко у џивоџу*).

2.3. Примарни задатак усвајања фразеологије са теолингвистичког становишта јесте семантизовање фразеолошких јединица на основу теолошких и других релевантних знања (најчешће етнолошких, етнопсихолошких, историјских, културолошких – у зависности од семантичких слојева сваког конкретного фразеологизма). Илустроваћемо то на неколико примера.

2.3.1. Значење руског фразеологизма *подвести под монастырь* («привести кого-нибудь в невыгодное положение») може се објаснити уколико се поткрепи чињеницама из националне и црквене историје. С једне стране, треба имати у виду податак да су манастири у средњем веку углавном грађени у градовима или у њиховој непосредној близини (изузетак су представљали они на руском Северу, лоцирани у непроходним шумама,

далеко од насеобина). Већина градских манастира оснивана је по благослову не само јерархије него и грађанских власти, а једна од намена манастирских здања, посебно у немирним временима, била је фортификацијска: под њиховим зидинама заустављане су непријатељске војске и разбојничке дружине (Смолич 1999: 115). С друге стране, семантика овог фразеологизма може се извести из праксе насилног одвођења политичких противника и приморавања непожељних лица на примање пострига у циљу њиховог уклањања из јавног живота: такву је судбину доживео кнез Васијан Патрикејев, као и многи други постриженици северних обитељи, посебно манастира преп. Кирила Белојезерског, а по прибегавању овој мери најпознатији су међу руским владарима били велики кнез Иван III (1462–1505) и цар Иван IV Васиљевич Грозни (1533–1584) (Смолич 1999: 169).

2.3.2. На основу фразеолошког фонда можемо идентификовати и стереотипе везане за духовну сферу. Рецимо, један од њих је веза светости са испошћеношћу (велики број канонизованих угледника Божијих, посебно анахорета, прославио се управо строгошћу свога подвига уздржања у храни и потоњом нетрулежношћу моштију). Фразеолошким јединицама *осушиши се као лесандријски свеицац*, *живе мошти*, изражава се стереотип о испошћености као обавезном атрибуту светости. Фразеологизам *лесандријски свеицац*, по нашем мишљењу, има реалан прототип у личностима неколико у Срба веома поштованих светитеља – св. Атанасија Великог, епископа александријског († 373), његовог духовног оца преподобног Антонија Великог († 356) и св. Јована Милостивог, патријарха александријског († 616/620); сва тројица светкују се у нашем народу и као крсне славе, а житије св. Антонија једно је од вековима најраширенијих на словенском тлу⁴ – отуда и у Руса

⁴ *Житије ирејодобној Анџонија* у историји средњовековне књижевности оцењује се као темељно, репрезентативно и конститутивно, дело ове врсте, које је управо због ових квалитета извршило огроман утицај на потоња житија. Како истиче Димитрије Богдановић, „са *Житијем ирејодобној Анџонија*, од Атанасија Александријског (IV век) створено је ново дело и коначно обликован житијни жанр као синтеза хеленистичке биографије, пустињачке повести и похвале, прожете изразитим морализмом и аскетизмом, са склоношћу ка истицању чудесних догађаја” (Богдановић 1980: 71). Ово дело своју популарност дугује како значају Антонија Великог

фразеологизам *вкусати от пици святого Антония* са значењем „гладовати”⁵. Фразеолошка јединица *живе мошти*, стилски квалификована као оксиморон, означава изузетно мршаву, изнемоглу, обично старију особу, за чије се значење у РСАНУ наводи пример Драгише Васића („Стари телеграфиста... живе мошти у некој црвеној блузи револуционара”). Аналогна јединица, са истоветним значењем, посведочена је и у руском фразеолошком корпусу (*живые мощи*).

2.3.3. У бројним случајевима теолошка позадина фразеологизама разоткрива се тек дубљим понирањем у систем богословских дисциплина (систематска теологија, библистика, литургијско богословље, црквена историја, канонско право, црквена уметност, музикологија и др.). Тако, фразеологизам *гр-жаши се (укишиши се) као грвена Марија*⁶, са значењем непредузимљивости, неактивности, уврстили бисмо у групу библијски мотивисаних фразеолошких јединица: њен прототип, по нашем тумачењу, јесте јеванђељска парабола о Марти и Марији (Лк. 10, 38–42), која се чита о свим Богородичним празницима (Марта се труди да што боље послужи Господа, а њена сестра Марија седи крај ногу Исусових и слуша беседу Његову, што изазива Мартино незадовољство). Или: поредбени фразеологизам *срећан као иас*

у историји монаштва (он је оснивач анахоретског подвижништва, за разлику од Св. Пахомија Великог, који уводи установу киновије – општежића), тако и несумњивим литерарним квалитетима, пре свега описима путнишког подвига, борбе са демонима, супротстављања сваковрсним искушењима, задобијања чудесних дарова – проковања, исцељивања, изгоњења злих духова). *Наглажење чулности*, сматра И. В. Попов, представља основну тему *Житија* и уједно основно средство достизања његовог подвижничког идеала на путу ка обожењу (Попов 2009: 109).

5 У *Житију ирејодобној Анџонија* инсистира се на његовом уздржању од хране: „Јео је једанпут дневно, након заласка сунца, некада једном у два дана, а често чак и у четири. Храна су му били хлеб и со, а пиће само вода. О месу и вину сувишно је и говорити [...] . ’Јер душевни ум је онда чврст када су тјелесна задовољства потиснута’, говорио је” (Дојчиновић 2014: 87). Аскетски однос према узимању хране карактерише и друга два поменута светитеља из Александрије – Атанасија Великог (Гурјев 2006: 254–256) и Јована Милостивог (Гурјев 2006: 304–312).

⁶ О могућем пореклу антропонима *Марија* у овој фразеолошкој јединици исп. истраживања о два аспекта маре у српској фразеологији: сложени, амбивалентни паганске бабе или благи, Богородичин (исп. Мршевић-Радовић 2008: 119–130).

у *хришћанској цркви* као прототипску ситуацију има истеривање пса из храма, а она се ослања на типично прописано правило да у случају оскврњења храма уласком животиње у њу, опогањењем, рођењем или смрћу животиње, свештеник мора извршити мало освећење храма (одговарајуће молитве наводи Велики требник, гл. 44) (Мирковић 1983: 226–227). Фразеологизам *очийтайи коме катавасију* са значењем „изгрдити некога“ (синоними: *очийтайи коме буквицу/слово/вакелу*) само на први поглед може деловати као ситуативно немотивисан, односно као ефектна употреба стране речи чије значење већини говорника српског језика није позната ради постизања утиска о кажњавању као изрицању нечег необичног, несвакидашњег, страшног. Познавање литургије и црквеног појања открива прототипску ситуацију која је инспирисала појаву овог фразеологизма. Катавасија је, наиме, ирмос канона – дуже богослужбене химне која се чита на повечерју и на јутрењу (већина канона састављена је од осам песама, са по неколико строфа, најчешће четири). Комбиновањем материјала из *Окџоиха* (односно, *Посној* и *Цвејној Триода*) и *Минеја* долази се до тога да се на сваком повечерју и јутрењу чита по неколико канона, услед чега се тропари канона изговарају седећи. Док се читају или, ређе, поју тропари, сви присутни у храму, укључујући и појце, седе на својим местима (појци – са леве и десне стране солеје, остали – у својим стасидијама), али када дође ред да се отпоје катавасија, после сваке песме канона, сви морају устати, а појци заузети место на средини храма (Мирковић 1982: 228–231). Ово нагло устајање свих присутних и премештање појаца у средишњи део храма у народу је доживљено као својеврсно позивање на одговорност, што се рефлектовало у семантици фразеологизма.

2.3.4. На конфронтационом плану презентација фразеолошких теонема у условима српско-руског билингвизма подразумевала би неколико момената: а) одређивање, прецизирање корпуса у сваком од конфронтираних језика, опис и увид у састав и природу фразеолошких јединица с компонентама религијског садржаја уз идентификовање међујезичких истоветности, сличности и разлика; б) структурно-семантичка класификација фразеолошких јединица с компонентама религијског садржаја у конфронти-

раним језицима са дескрипцијом примера сваког са становишта напоредне анализе релевантног структурно-семантичког модела; в) семантичка анализа фразеолошких јединица с компонентама религијског садржаја у конфронтираним језицима (класификације према лексичком и фразеолошком значењу); г) идентификовање специфичности анализираних корпуса фразеолошких јединица са религијском компонентом значења са становишта резултата проучавања опште фразеолошке семантике у српској и словенској фразеологији, као и са лингвокултуролошког аспекта. Конфронтациона анализа полази од идентификације истоветности, сличности и разлика у структури руских и српских фразеолошких јединица које припадају анализираној сфери. Уколико бисмо као полазну основу прихватили концепцију Ј. П. Солодуба (Солодуб 1985), могли бисмо успоставити овакву класификацију међујезичких структурно-типолошких релација: 1. међујезички фразеолошки еквиваленти – (а) апсолутни, са истоветношћу својствене им семантике, формалне организације и прототипа садржаног у њиховој основи: *звонити у сва звона – звонитъ во все колокола*, и (б) релативни, са извесним разликама на плану лексичког састава или граматичке структурираности, које нису релевантне са становишта семантике и прототипа испитиваних фразеологизама: *книга за семью печатями – књиџа са седам њечатаџа, предатъ анафеме – бацџити анџџему, причислять к лику святых – џравџити од коџа свеца, звонитъ во все колокола – даџити шџџа на велика звона* 2. међујезички фразеосемантички адекватни, са истоветношћу семантике и блискошћу прототипске основе: *курить/воскурять фимиам – џалиџити кандило*; 3. семантички адекватни, којима је својствена истоветност на семантичком плану и различитост на плану прототипске организације (при чему прототип може да припада истом или неком другом лингвокултуролошком пољу): *до морковкина заговеньџа – на свџџо нџџџарџево, на свџџоџ Живка, одним миром мазаны – џедне џоре лисџи*; 4. псеудоеквиваленти, са различитом семантиком и истим или блиским прототипом: *ни Богу свечка, ни черту кочерга – џалиџити свеџу и Боџу и џаволу, вот тебе, бабушка и Юрьев день – добџити шџџа на Јурџево, такой-сякой, намазаныџ – биџити криџџен*. У највећем броју случајева, међутим,

фразеолошкој јединици једног језика у другоме језику одговара само лексички еквивалент: *вкушатъ от пици святого Антония – љаговати, чепуха на постном масле – будалашићина, бесмислица*, или опис (тумачење семантике приликом превођења, са могућим коментаром): *подвести под манастирь – довести у велику нейри-лику, крсићии се левом руком – быть в крайнем удивлении*.

Са конфронтационог аспекта занимљиви су и фразеологизми у којима је оличен систем еталона (поредбени фразеологизми)⁷, који „репрезентују не само националну слику света него и национални поглед на свет, будући да они (еталони) представљају продукт национално-типолошког сагледавања света“ (Маслова 1997: 18). Свој језички израз еталони задобијају у устаљеним поређењима типа: *дом, что манастирь, жуи као во-сак, љрав као свећа, леи као уиисан / као икона, чисио као у цркви, тишиина као у цркви* и сл. У позадини оваквих еталона стоје шири комплекси културолошких знања: тако, рус. *дом, что манастирь*, где је манастир послужио као еталон раскоши, обиља, богатства, може се разумети само уколико се има у виду благостање у већим руским обитељима (умесно је тим поводом сетити се и полемике између јосифљана и прековолшких старца „нестјажатеља“); или срп. *ишиина као у цркви* инспирисано је правилима благочестивог понашања у дому Господњем. Анализа еталона показује, између осталог, карактер нормативних представа и социо-психолошке процене разних аспеката црквеног живота и духовности уопште: нпр. у колективној свести носилаца српског језика свештенички позив доживљен је као лагодан, лишен напора (*ићи љаико као љоу код ољшара*), молитва Господња сматра се за једно од најелементарнијих знања (*једносјавно/лако као оченаш*), икона је идеал лепог (*леи као уиисан / као икона*), итд. (исп. Кончаревић 2006: 143–145).

3. На основу изложеног, можемо закључити да су лексе-ме са сакралном семантиком и фразеолошке јединице са рели-

гијском компонентом значења захвалан објект теолингвистичке презентације у настави, која подразумева синтезу интра и екстра лингвистичког приступа, а у овом потоњем изразито ослањање на теолошка и религиолошка знања у приступу језичкој материји.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- Дојчиновић, Д. (ур.) *Жићиије светио Антонија*. Превод, предговор и коментари Д. Дојчиновић. Бања Лука: Филолошки факултет, 2014.
- Богдановић, Д. *Исјорија сшаре српске књижевности*. Београд: Српска књижевна задруга, 1980.
- Васильева, А. Н. „Единая методическая периодизация полного практического курса русского языка для иностранных студентов-русистов.“ *Теория и практика обучения русскому языку иностранных студентов-филологов. Сборник статей*. Ур. Н. А. Лобанова, И. П. Слесарева. Москва: Русский язык, 1984.
- Вуловић, Н. *Српска фразеолоија и релиија*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2015.
- Гурјев, В. *Минеји за читање у поукама за сваки дан у години*. Т. I–IV. Краљево: Епархијски управни одбор Епархије жичке, 2006.
- Кончаревић, К. *Насшава сшраној језика на филолошким сшудиијама; штеорија и љракса*. Београд: Филолошки факултет, 1996.
- Кончаревић, К. *Језик и љравославна дшховности. Сшудије из линивис-тике и штеологије језика*. Крагујевац: Каленић, 2006.
- Кончаревић, К. *Пољед у штеолинвистиику*. Београд: Јасен, 2016.
- Маслова, В. А. *Введение в линвокульшуролоию*. Москва: Наследие, 1997.
- Мирковић, Л. *Православна лишурика: љрви, оишии део*. Београд: Св. архијерејски синод СПЦ, 1982.
- Мирковић, Л. *Православна лишурика: груи, љосебни део (свеште Тајне и мољшвословља)*. Београд: Св. архијерејски синод СПЦ, 1983.
- Мршевић-Радовић, Д. *Фразеолоија и национална куштура*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност, 2008.
- Попов, И. В. *Релииозни идеал св. Ашанасија*. Београд: Отачник, 2009.
- Слесарева, И. П. *Проблемы описания и преподавания русской лексики*. Москва: Русский язык, 1990.

⁷ Ова врста фразеологизама у корпусу на који се фокусирамо (јединице са религијском компонентом значења) заступљена је са око 20% (Вуловић 2015: 319–331), што додатно потенцира значај њеног монолингвалног и конфронтационог проучавања.

Смолич, И. К. *Русское монашество 988–1917*. Москва: ЦНЦ «Православная энциклопедия», 1999.

Солодуб, Ю. П. *Русская фразеология как объект сопоставительного структурно-типологического исследования (на материале фразеологизмов со значением качественной оценки лица)*. Автореф. дис. ... д-ра фил. наук. Москва: МГПИ, 1985.

Столић, Х. *Православни свештачник. Месецослов Светиш, т. I–II*, Крагујевац: Каленић, 1988–1989.

ТЕОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ ПОДХОД ОБУЧЕНИЮ СЛАВЯНСКИМ ЯЗЫКАМ (НА МАТЕРИАЛЕ ЛЕКСИКИ И ФРАЗЕОЛОГИИ РУССКОГО И СЕРБСКОГО ЯЗЫКОВ)

В работе, на материале русского и сербского языков, обосновываются методологические приемы учебной подачи лексических и фразеологических единиц русского и сербского языка из перспективы теолингвистики, с привлечением интердисциплинарных, преимущественно богословских и религиозных знаний как необходимого компонента их качественного усвоения. В рамках сакральной лексики автор анализирует безэквивалентную и фоновую лексику сакральных реалий. Предметом обсуждения являются также единицы фразеологии, содержащие конкретный, типичный, релевантный компонент, принадлежащий сакральной сфере (лексему, именующую конкретное понятие из сферы религии) и/или базирующиеся на ситуациях из данной сферы.

Весна Крајишник¹

Никица Стрижак²

Филолошки факултет

Београд

https://doi.org/10.18485/mks_knsjkk.2017.ch12

удк:
811.163.41'243

СРПСКИ КАО СТРАНИ И СРПСКИ КАО НЕМАТЕРЊИ ЈЕЗИК – СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКЕ

Наставу Српског као нематерњег језика у Републици Србији похађају ученици различитих матерњих језика (у већој или мањој мери сродних српском, али и изразито структурно различитих у односу на српски језик), при чему неки живе у претежно хомогеним, а неки у језички мешовитим срединама. Предзнање с којим ови ученици полазе у школу, могућности у погледу нивоа, темпа и обима овладавања српским језиком током свих циклуса образовања, изразито су различити. Нереално је и контрапродуктивно очекивати да сви ученици достигну исти ниво овладања српским језиком. Једна од неминовних последица таквог очекивања јесте демотивација и ученика и наставника, будући да се пред једне ученике постављају недостижни захтеви, док су други суочени са захтевима који су испод њихових могућности.

У ситуацији када ученици имају додир са српским језиком једино у учioniци, јер живе у језички хомогеној средини, а њихов матерњи језик није сродан српском језику, наставу српског као нематерњег језика потребно је услагасити са одговарајућим методичким активностима које највише одговарају методици страног језика. У овом раду ћемо указати на могућности и начине усклађивања ова два методичка приступа, у складу са потребама Наставног плана и програма за обавезан школски предмет и лингвистичким и социјалним предиспозицијама ученика који у школама уче српски као нематерњи језик. С обзиром на то да методика српског као нематерњег језика није јединствена и зависи од многобројних лингвистичких и нелингвистичких чинилаца, у настави овог предмета потребно је, као што ће се показати, вешто ускладити концепте методика српског као матерњег и српског као страног језика.

Кључне речи: српски као страни језик, српски као нематерњи језик, методика наставе језика, хомогена и хетерогена средина.

¹ krajisnikv@gmail.com

² snikica@gmail.com